

Akiken átléptek az országhatárok

33/1A

KETTÉSZELT FALU KÁRPÁTALJÁN

Index internetes újság, 2004. 04. 27.

1.

A történelem vihara emberi sorsokra nyomta rá a bélyegét, olyanok felett ítélkezett igazságtalanul, akik ártatlanul keveredtek a II. világháborúba. Ezt bizonyítja a Kárpátalján található Kiszszelmenc esete, amit kis-Berlinnek is szoktak nevezni, hiszen egy falut drasztikusan kettészeltek, az emberi jogokat, érzéseket figyelmen kívül hagyva.

Nemrég az Amerikai Magyarok Kongresszusi Kapcsolatainak Központja elnökének, A. Nagy Sándornak a kezdeményezésére az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusának tagjai levelet intéztek Szlovákia miniszterelnökéhez és Ukrajna elnökéhez – hallhattuk a híradásokból –, melyben arra kéri a két ország vezetőjét, hogy engedélyezzék határátkelő megnyitását az ukrán–szlovák határ által mintegy hatvan éve kettészakított ungvideki magyar ikertelepülésen, Nagy- és Kiszszelmencen. Az ügyben az amerikai Képviselőház Emberjogi Frakciója 2004. április 21-én Washingtonban meghallgatást tartott, amelyre Tom Lantos szenátor személyes levélben hívta meg Illár Józsefet, Kiszszelmenc és Tóth Lajost, Nagyszszelmenc polgármesterét, illetve Zelei Miklós budapesti író.

.....

2.

Mint azt amerikai magyar ismerősömtől megtudtam, ők szívükön viselik a két falu lakóinak sorsát, hiszen az ő életükbe is hatalmas változást hozott a sztálini önkény, ők is elszakadtak szeretteiktől. Az Egyesült Államokban, a magyar templomokban és közösségi házakban az amerikai magyarok gyűjtést folytatnak, hogy sikerüljön végre határátkelőt nyitni Kiszszelmenc és Nagyszszelmenc között, s mindent megtesznek azért, hogy az amerikai kongresszus segítsen a szszelmenci magyaroknak.

1947-ig Kiszszelmenc és Nagyszszelmenc összetartozott (a csehszlovák uralom után 1938-tól a két falu ismét Magyarország részévé vált). Nagyszszelmencet a háborút követően Csehszlovákiához csatolták, Kiszszelmencet pedig a Szovjetunióhoz. Olyan gyalázatosan igazságtalanul választották el egymástól a két települést, amelynek mellesleg a temploma, a temetője közös volt, hogy az egyik utcája mentén szeltek ketté. Igaz ez már a harmadik megoldás volt, ahol a határt meghúzták.

.....

3.

Azok, akik Kiszszelmencen maradtak, a határ meghúzása után már csak nagyon ritkán láthatták szeretteiket, hiába csak néhány méter választotta el őket egymástól, mégis 80 km-t kellett utazniuk, hogy a nagyhatárt átszelve keblükre ölelhessék az elszakított rokoniakat. Sajnos Csehszlovákiába beutazást nagyon ritkán kaptak, így sokan még saját szüleik, nagyszüleik temetésére sem tudtak elmenni. Csupán a szögessdrót mögött megbújva hallgathatták végig a gyászszertartást.

33/1B

KETTÉSZELT FALU KÁRPÁTALJÁN

Index internetes újság, 2004. 04. 27.

4.

A faluban még ma is beszélnek azt az esetet, amikor egy édesanya a nagymamához küldte leánygyermekét Kísszelmence, időközben pedig lezárták a határt, így a gyermeket már a nagyszülő nevelte fel. Régebben a rokonok a szögesdrótnál átkiabálva dalban üzentek egymásnak. A Kísszelmencen maradt ma már csupán 200 főből álló lakosságot egymás után érik a megpróbáltatások, hiszen a Szovjetunióból időközben Ukrajna kivált, és ki sem mozdulva lakhelyükről, megint egy újabb ország állampolgáraivá váltak akarataikon kívül. Javarást öregek tengetik életüket filléres nyugdíjaikból, amit azért kapnak, hogy annak a hatalmas országnak a lakosaivá váltak és nem lázadoztak.

.....

5.

A Kísszelmencben élők, tehát az ukrán állampolgárok amerikai dollárban számolva 20–30 USD-t kapnak havonta, ami édes kevés a megélhetéshez. A nagyszelmenci lakosok már sokkal jobban jártak. Ott új munkahelyeket teremtettek, a régiak sem szűntek meg, és a 600 lelket számláló falu is hamarosan csatlakozik az Európai Unióhoz, mint Szlovákia szerves része. Ami elszomorító, hogy tavaly bevezették a szlovákok Ukrajnával szemben a vízumkötelezettséget, ami még inkább megnehezíti az átjutást. Igaz, már a rokonok, egykori falubeliek sem úgy néznek egymásra, mint annak idején.

A két falut már nemcsak a szögesdrót választja el egymástól, hanem mentális különbségek érezhetőek az emberek viselkedésében. Mivel a szlovákiai résznek már jobb sora van, elidegenedtek a szegény ukrainaiaktól. A kísszelmenciek csupán abban bízhatnak, hogy ha egyszer Ukrajna is belép az unióba, megszűnnek a határok, és a két falu újra egyesül. De sajnos még addig sok víz lefolyik a Tiszán...

Sebestyén Márta

Forrás: www.indexkelet.hu

.....

6.

2005-ben a szlovák állam pozitív döntést hozott a Kísszelmenc-Nagyszelmenc határátkelő megnyitásáról. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöksége levélben fordult Viktor Juscsenko ukrán államelnökhöz, hogy az ukrán állam is mielőbb járuljon hozzá az említett határátkelő létrehozásához.

-nagy-
Online Hetilap, 2005. április 1.

33/2

A KETTÉSZELT FALU

CSOPORTOS FELADATLAP

A szövegekben található információk alapján válasszátok ki és húzzátok alá a helyes válaszokat!

1. Milyen nemzetiségű falu Szelmenc?	magyar	ukrán	szlovák
2. Hol található ma?	Ukrajnában	Magyarországon	Szlovákiában
3. Mikor került Csehszlovákiához?	1945-ben	1938-ban	1920-ban
4. Mikor vágták ketté?	1920-ban	1947-ben	1991-ben
5. Melyik országhoz tartozott 1938 és 1944 között?	Magyarországhoz	Szovjetunióhoz	Csehszlovákiához
6. Milyen országhoz tartozott 1947 és 1991 között?	Magyarországhoz	Csehszlovákiához	Szovjetunióhoz
7. Mikor jött létre közvetlen határátkelőhely Kis- és Nagyszelmenc között?	1947-ben	1991-ben	2005-ben

33/3A

EGY SZELMENCI ASSZONY TÖRTÉNETE

1. „Nem azzal a céllal hoztak, hogy véglegesen maradok”

Az édesanyám innen Nagyszelmencből Kiszszelmencbe ment férjhez. Jött a háború, apámat behívták katonának. Már hárman megvoltunk testvérek, a negyedikkel édesanyám terhes volt. Én harmincnyolcban születtem, elég gyenge gyerek voltam, és nagyanyám, Matyi Júlia, hogy könnyítsen anyám sorsán, engem elhozott magához Nagyszelmencbe. A nagyapám Matyi József volt. Ők egyedül voltak, a fiaik Amerikában éltek. Nem azzal a céllal hoztak, hogy véglegesen maradok. Amikor édesapám visszatért, sokat veszekedtek édesanyámmal, hogy ide maradtam. Bennem háborgott néha, de jó lenne otthon lenni, de jó lenne, ha a testvéreim közt lehetnék.

Istennek hála, hogy emígy történt.

Arra még úgy emlékszem, mikor idejött a háború, mentünk egyik pincéből a másikba, olyan kis gyerek voltam, hogy csak betettek egy nagyobb teknőbe, és úgy vittek-hoztak aludva.

2. Aztán ahogy teltek az évek, idetették a határt

Itt az udvarunkon ment végig úgy, hogy a kút és a disznóól Csehszlovákia volt, a ház Szovjetunió. Az orosz katonák itt jártak le s föl az udvaron, a lakásunkban nem sokat tartózkodtak, inkább kint álltak. De nanó sokszor behívta őket egy meleg teára vagy egy kis reggelire. Akkor még sok család széjjel volt, vagy a fogságból jöttek haza, és ha itt a szomszéd csűrben meghúzódott valaki, nagymama már látta, hogy annak menekülnie kell tovább. Hát arra a kis időre behívta az őrséget, megvendégelte, és a menekülő az egyik csűrből már futhatott a másikba, az őrk meg fáztak, éhesek voltak, szívesen bejöttek arra a kis időre, amíg ezt elrendezték.

Ha hajtották ki a kondára a disznót, azt oda kellett hajtani Csehszlovákiába. Nem mindig ugyanaz a katona állt az udvaron, az ól meg a ház között. És volt, amelyik bakafántosabb, erőszakosabb volt, nem engedte át nagymamát a határon, a konyhából az ólhoz. Nanó akkor csak a kezébe nyomta a botot, na hajtsd ki akkor te a disznót. Talpraesett asszony volt, bejárta Prágát, Amerikát, Budapestet. Nem örököltük tőle a rátermettséget, ő bármit el tudott intézni. Hiába kapcskoddott vele a katona, nem félt tőle, megfogta rajta a grománcot, na hajtsd a disznót, ha nekem nem engeded. Nem tartott ez sokáig, egy idő után továbbment a határ, nem tudom, mi okból, és akkor már nagyon szigorú lett. Beszélték, hogy egy Szennyes nevű tanító lakott Kiszszelmencben, aki járt át ide többször is, és szervezte az ifjúságot, hogy hívják ide beljebb az orosz. Nagyszelmenc község is kérje, hogy a határ jöjjön tovább. Ezt akarta magyar tanító létére megszervezni. Személyesen csak most láttam Szennyes tanítót, vagy tíz évvel ezelőtt a templomban, volt át itt látogatóban, elég rozoga vénség volt már. De ezt a történetet többször hallottam esténként, amikor az öregek beszélgettek. Aztán a fiatalok elkapták Szennyest, és nagyon jól elpüfölték.

33/3B

EGY SZELMENCI ASSZONY TÖRTÉNETE

3. Nem gondoltuk, hogy így marad.

Egyre vártuk, hogy majdcsak elmegy innen a határ, és összekerül újra a család. De eljött a felnőttkorom is, és nem. 1956. május 9-én férjhez mentem, a szüleim Kisszelmencből még az esküvőmre se jöhettek el. Nézték át. Kijöttek a határhoz, én is közelebb mentem, ahogy fel voltam öltözve menyasszonyi ruhába. Nem is hozzuk fel ezt a témát ma se. Nem szoktunk róla beszélni.

A fiam 1957-ben, augusztus 17-én született. Ekkor tudott édesanyám először átjönni. Bent voltam a szülészeten Nagykaposon, és már ott várták az orvosok, hogy milyen találkozó lesz ez, ennyi év után. Pedig ötszáz méterre volt egymástól a mi házuk meg az édesanyáméké. Olyan boldogok voltunk! Aztán hazajöttem a gyerekekkel a kórházból, azt az örömet, ahogy mi szerettük egymást édesanyámmal! De csak egy hónapig tarthatott a szeretet, mert vissza kellett mennie.

Sokáig Kisszelmencben laktak, most azt beszélik, hogy állítólag már az ungvári autóbusz se jár be oda. Aztán az öcsém megnősült, és nem láttak ott jövőt, rossz volt a ház, építeni kellett volna, és nem látták értelmét, hogy oda nyomják bele fiatal életüket, és elmentek Téglásra. Édesanyám mindig sajnálta, hogy el kellett neki menni, de már meghalt, most már mindegy. Apám, Iván István itt van eltemetve Kisszelmencen, édesanyám Tégláson. Hatvankettőben én is átmentem a családdal, már akkor megvolt a harmadik gyerekem is, átmentünk látogatóba, először. Mindenki jött, az egész falu: ismersz, ismersz? Honnan ismertem volna őket?

4. Kinek, hol harangozhatnak?

Aztán meghalt az édesapám, talán hatvannyolcban. A gyermekeket elvittem az óvodába, és jöttem vissza biciklín. A gyerekkori barátnőm, aki a szomszédom volt, oda ment Lizák Péternél férjhez, közvetlenül a határsorompóhoz. Nem jöttem rögtön haza, hanem elmentem még hozzá valamiért. És Vince bácsi a másik oldalról megismert, kérdezi, te vagy az Rebuska? Én. Hát apád meghalt.

Hazajöttem, a férjem itthon se volt, Gálszécsre járt dolgozni. Elmentem a harangozóhoz, meghúztam a harangot, de a telegramot nem kaptuk meg, csak egész késő este. Elment a férjem a csendőrségre, az ottan piás is volt, megígérte, hogy reggelre telefonon lebonyolít mindent, hogy fogunk mehetni, de közben elkezdtek a csendőrök minket faggatni, hogyan harangoztattunk, honnan tudtam én, hogy meghalt az édesapám, ha a telegramot csak este kaptuk meg, én meg már reggel és délben is harangoztattam érte. Biztosan átszóltunk a határon, és ez bűncselekmény. Nem intéztek semmit.

Reggel a férjem ment utána annak a csendőrnek, akivel este beszélt, de az úgy viselkedett, mint aki nem akar tudni semmiről. Akkor az autó még ritka volt a faluban. De Kaposon a férjem autót fogadott, elment Tőketerebesre intézni, és mire mindent lebonyolított, teljes este lett.

33/3C

EGY SZELMENCI ASSZONY TÖRTÉNETE

5. Mire odakerültünk, a temetésnek régen vége volt.

Akkor olyan nagy tél volt, február, hogy szinte derékig ért a hó, és Mátyócnál adtak át minket, mert itt a faluban nem volt átjáró. Teljes estére maradtunk így, mire odakerültünk, a temetésnek régen vége volt.

Apámat se a koporsóban nem láttam, se a temetésén nem lehettem ott, mert már nem várhattak tovább. Így intézték el, hogy ne lehessünk ott. De azon a határzónán is alig tudtunk átmenni. Se út, se nyom, derékig lesüppedtünk a hóba. Aztán meghalt itthon nagypapa, május elseje közelgett, onnan se engedték át a családot, csak egy hét múlva.

Most tizenkét éve, hogy meghalt a nagymamánk, de édesanyám nem jöhetett át a temetésre. Már nem emlékszem, mit találtak ki, milyen okot mondtak, hogy nem jöhet el a temetésre, de nem engedték át. Másokkal is így bántak. Nem tudom, mi volt ezzel a céljuk. Amikor itt a faluban lehetett átjönni, mert volt a kerítésen egy kis kapu, ott állt a hozzátartozó, már a temetőn énekelt a pap meg a nép, a katonák megvárták, amíg elhantolják a halottat, és csak ezután nyitották ki a kaput.

Édesanyám sokat dolgozott kint a mezőn, egyszer valaki bemondta, hogy beszélt által ide. Pedig akkor valóban nem beszéltünk által, nem is láttuk. De hát huncut ember mindig volt és lesz. És édesanyámat onnan a mezőről elvitték a katonák Palágyba, ott volt a katonaságnak valami állomáshelye, és a gyermekek várták, hogy mégse jön anyánk, mégse jön, már éhesek vagyunk, hát hol lehet? Estére került haza. De ez többször előfordult.

6. A szlovák csendőr lapult a bokorban

Amikor hatvanban megszületett a kislányom, a legkisebb, én itt a gyerekekkel egy vasárnap délben el voltam foglalva, a férjem a két nagyobbat fogta, ebéd után egy kicsit lement velük az utcára, elmentek a határ felé. Az én szegény anyám mindig ott ácsorgott valahol, hátha láthat bennünket. Észrevette a férjem, hogy egy kicsit távolabb ott áll az anyám, és ment arra a két nagyobb gyerekekkel. Az orosz katona, fiatal fiú volt, ott állott közvetlenül az utcán, a határ túloldalán, és megkérdezte a férjemtől, mama? Da. Akkor gyere közelebb. És szólott édesanyámnak is, hogy jöhet. Édesanyám közelebb jött, kérdezte, hogy vagyunk, hogy a kisbaba, hogy van nagypapa. A férjem annyit válaszolt, hogy jól van az egész család. És nem vették észre, hogy ezen az oldalon a szlovák csendőr ott lapul a bokorban. Ott lesték a gazban guggolva, hogy átbeszélnek-e a testvérek. Hirtelen csak felállt, feljelentette a túloldali katonácskát is, annak is baja volt belőle, miránk meg állandóan járt utána, hogy száz koronát fizessük meg. Mert össze voltak kötve telefonnal az itteni csendőrök meg a másik oldali határőrizet, és mindenről szóltak egymásnak.

Nem akartuk mi kifizetni azt a száz koronát, de ha a férjem elment munkába, azonnal megjelent a csendőr. Jött este, jött reggel, zörgette az ablakot, verte a kaput. Nagymamával aztán azt mondtuk, adjuk össze a pénzt, ő is ad bele, csak fizessük ki. Ne jöjjön többet.

33/3D

EGY SZELMENCI ASSZONY TÖRTÉNETE

7. Jobb a macskát szőre után simogatni, nem visszafele.

Sűrű sövény volt fonva a két fele közé, a határra. Az embernek a munkáját kellett végeznie, oda se figyelt rá, hogy ott van. Az meg aztán lassan elkorhadt, lehullott, és megint csak át lehetett látni. Nem messze van Kisszelmencen egy cserepes ház, Veres Andoréké, ha annak a kapujáig édesanyám eljött, már látta a mi kapunkat, hogy jövök haza a biciklin, elvittem a gyermeket az óvodába, már gondolta, hogy nem lehet baj, megfordult és ment vissza. A határ melletti műveletlen csíkokban termett a legjobb szamóca, a gyerekek kutatták, ettek, utána hintáztak a sorompón, csónakos motorbiciklin mentek a katonák, a gyerekek rebbentek szét. Egy Kapusztá nevű csendőr amiatt járta a házakat, hogy a libák átrepülnek a Szovjetunióba. Bennünket is meg akart büntetni, de a hamis gúnár letépte a nadrágját. Lement az udvarról, és többet nem mert feljönni.

Május elsején kimehettünk a sorompóhoz. Ott énekeltünk, táncoltunk, a gyerek szereti a vidámságot. Én még legénynek is beöltöztem, bajuszt ragasztottam, és úgy jártam. Kijöttek a túloldalról is, autókkal, meg a falusi nép, és roptuk a táncot, énekeltünk, mi a sorompón innen, ők a kerítésen túl. És amikor véget ért, minden maradt a régiben. Nem lehetett odamenni, nem lehetett átszólni. Sőt! Ez már nem is olyan régen volt. Nanó élt még, kilencvenéves volt, és feljött hozzánk az egyik csendőr, hogy a nagymami beszélt által, és ők ezt szigorúan megtorolják, mert oda átbeszélni nem lehet. Hát, mondta a nagymama, ő nem volt kint. Emez meg csak állította, de igen, de igen. A férjem behívta, megitták azt az üveg konyakot, és el volt boronálva. Jobb a macskát szőre után simogatni, nem visszafele.

8. Nagyapa semmiképpen nem akart a szövetkezetbe menni.

Az iskolában volt lehetőségem a tanulásra, sőt akaratom is, de nagyapa mindig azt mondta, hát nem azért neveltük fel, hogy elmenjen. Itt a föld, és abban kell dolgozni. Nem tudta ő akkor, hogy az a föld csak egy pár évig lesz még az övé, és maradunk ott, hogy újból kell kezdeni az életet.

Nagyapa semmiképpen nem akart a szövetkezetbe menni. Szegény ember volt, fiatalon kiment Amerikába a nagymamámmal együtt, hogy egy kis földet összegyűjtsenek, összekaparjanak. Bányában dolgozott Pittsburghben, mindig erősen. A bányatelepen laktak, nagyanyám kosztosokat tartott, azokra mosott is, még akkor Amerikában se volt mosógép, hanem kézzel. Összeszedtek szépen. Pontosán nem tudom megmondani, hogy mennyi volt az a föld, de abból jól meg lehetett élni. Igen nehezebbre esett nagyapának azt odaajándékozni. Nem örökölte, hanem minden hantért megdolgozott. Először nem is írt alá, akkor az ő földjét elvették, és kimérték neki a legrosszabb talajt itt Ptruksa felé. Mindig víz állott rajta, a Szirén-patak vize. Nem tudta a kontingentet teljesíteni, amit kiszabtak rá, hogy be kell adni, hát feltolatott ide egy teherautó, és ami szétszóródott búza a kamra földjén, még azt is felseperték, elvitték. A két öregget és engem egy szem kenyérnek való búza nélkül hagytak itt.

Se nyugdíj, se havi fizetés nem volt, de nem törődtek velem, hogy mit fog enni az ember. Megöltünk egy disznócskát, nem szabad volt, mert aki nem teljesítette a kontingentet, az nem vághatott disznót. Így lassan csak belekényszerítettek minket a szövetkezetbe. Megöltük a disznócskát feketén, valaki besúgta. Eljött a csendőr, nanó megmutatta neki a disznót, ami csak malac volt jóformán. Azt mondta a csendőr, na, néni, vegye úgy, hogy itt se voltam. Nekem muszáj volt jönni, mert jelentették. Szlovák csendőr volt, azt mondta, azt fogja írni, hogy nem talált semmit. A nevére nem emlékszem. Arattunk a mezőn, nanóék már nagyon öregek voltak, a nagyapámnak szívtágulása volt a bánya miatt, ha sietett, vagy ha emelt, hát ugrott ki a szíve. Nem tudott már erősen dolgozni. És arattunk a mezőn, de ott-hagytuk a kévéket, mert nem bírtuk megcsinálni, és hazajöttünk ebédre. Délután mentünk vissza, össze volt kötözve, össze volt rakva minden. Máskor is így találtuk, hogy valaki befejezte a munkát. Aztán megtudtuk, hogy járőrözött arra az a csendőr, látta, hogy milyen keserves annak a két öregnek, és befejezte helyettük.

33/3E

EGY SZELMENCI ASSZONY TÖRTÉNETE

9. Nagymamának két fia maradt Amerikában,

ők már nagyok voltak, nem akartak hazajönni. A két kisebb fiúval és az édesanyámmal, a legkisebb gyerekekkel utazott haza. Harmincnyolcban, amikor én születtem, már érződött a háború, és a két fiú azt mondta, hogy ők nem fognak itt elpusztulni, visszamennek. Mehettek, mert ott születtek, Amerikában. Előbb az egyik, aztán a másik. A két idősebbről nem tudok semmit, erről a másik kettőről igen. Egyik nő volt itt, nem jól élt a feleségével, azért is ment el. Nem is nagyon írt. Hogy mivé lett ott Amerikában, nem tudjuk. De a legfiatalabb, ő Matyi János volt, Dzsanimnak hívták a szülei, már Amerikában így elnevezték, levelet is írt, csomagot is küldött, rengeteg finomságot, kandírozott gyümölcsöket, szemes kávét, ruhát. Olyan csomagokat küldött a háború után, hogy a fél falu eljött a megbámulásukra.

János egy időre megszűnt, megnősült, és nem írt levelet, nem küldött csomagot, de aztán hatvannyolcban, amikor ide bejöttek az oroszok, csak kaptuk a csomagokat újra. Levelet is küldött, hogy írjuk meg, milyen idősek már az én gyerekeim. Szinte minden hónapban kaptunk csomagot, használt holmit, de még az unokák most is hordják. Használt volt minden, de olyan minőségi dolgok, hogy még ma is megvannak, harminc év után. Hordták a lányok bent Kassán, aztán behajtogattam őket dobozokba, és föl a padlásra. Ma időnként fölmennek, átnézik, és még mindig találnak, ami használható. Aztán ez is abbamaradt. Dzsani felesége norvég nő volt, nem tudott magyarul. Hogy meghalt-e már ez a Dzsani bátyánk vagy él-e, nem tudunk róla semmit. volt egy lányunk is, Alin, gondoltam, eljöhetne látogatóba. De hát, ő se ismer minket, mi se őt, mit kezdenénk egymással?

33/4A

A HATÁRÁTKELŐ MEGNYITÁSA

RIPORTRÉSZLETEK

A) Zelei Miklós: A 342-es határkő

Teljes a zűrzavar 2005. december 23-án, a szelmenci gyalogos-biciklis nemzetközi határátkelő megnyitásának napján. Az eseményt közel négyhavi halogatás után két nappal korábban, váratlanul jelentették be. Úgy gondolom azért, hogy ne legyen idő nagyobb szabású magyar médiajelenlét megszervezésére, amikor Viktor Baloga kijevei katasztrófaügyi miniszter az ukrán kormány képviselőjében, Csáky Pál pozsonyi miniszterelnök-helyettes Szlovákia nevében 10.20-kor átvágja az egybefont ukrán–szlovák nemzeti színű szalagot, s az átkelő az ikerfalu országhatárán megnyílik.

Ukrajna elnökének utasítására rendbetették a Kisszelmencre vezető, évtizedek óta elhanyagolt utat. Újdonság az is, hogy jelző- és helynévtáblák állnak az út szélén, s mutatják, merre a legmagyarabb ukrán–szlovák határátkelő. Itt azonban már elvérzik az ukrán jogbiztonság. Kisszelmenc a kilencvenes évek első felében visszakapta eredeti nevét – több másik magyar településsel együtt –, Ukrajna elnökének rendeletére. „Szovjetül” ugyanis Szolonci volt a falu neve. Azóta újabb elnöki rendelet, amely az előzőn változtatott volna, nem jelent meg. A jelzőtáblákon mégis következetesen mindenütt ez cirillkedik: Mali Szelmenci. Ezt a nevet ütik majd be az útlevelünkbe is. A falu közepén, a buszmegálló tábláján ellenben még ez áll: Szolonci. Csak a visszaadott magyar helynév nincs sehol. Uniós útlevellemel török előre az egyfalu másik országába. Az Eurobár nevezetű nagyszelmenci kocsmá az információs központ, ott lehet tájékozódni arról, hogy mi történik az új határállomáson.

Aki tudta, hogy pressea jelszó, attól még útlevelet se kértek se a szlovákok, se a határőrök. Presse ordítással mindenféle dokumentum felmutatása nélkül, a várakozók hosszú sorát megkerülve lehetett átrohangászni a határon.

Magyar útlevéllel nem kell vízum Ukrajnába, szlovák útlevéllel jelenleg nem kell; korábban kellett, s várható, hogy Ukrajna újra bevezeti Szlovákiával szemben a vízumkényszert.

Ukrajnából Szlovákiába, vagyis Kisszelmencről Nagyszelmencre azonban kell vízum. Azt a kisszelmencit, aki ügyes volt, és közvetlenül a határmegnyitó politikusok mögött jött, nem merték visszaküldeni a szlovák határőrök. Csak annyit mondtak neki, hogy jól van, de ne menjen messzire! Maradjon itt Nagyszelmencen.

A később érkező kisszelmenci magyarokat azonban szlovák egyenruhás, magyar nemzetiségű, magyarul beszélő közegek taszigálták vissza szülőfalujuk ukrán felébe, ha nem volt szlovák vízumuk.

Vagyis részeredmény van: egy átkelő, amelyen nem is olyan könnyű átmenni. Miközben a cél már nem lehet más, minthogy ez a határállomás is tűnjön el, ahogy az Atlanti-óceántól kelet felé haladva fokozatosan légiesednek, s válnak a határok láthatatlanná.

33/4B

A HATÁRÁTKELŐ MEGNYITÁSA

RIPORTRÉSZLETEK

B) Hatvan év után újra nyitva

Több mint hatvan év telt el azóta, hogy 1944-ben, a II. világháború utáni határrendezéskor Szelmencet kettészakították. A kettészakítás nemcsak egy települést érintett, hanem azt is jelentette, hogy családokat, rokonokat, barátokat választottak el egymástól. A most Ukrajnához tartozó Kiszszelmenc és a szlovák oldalon lévő Nagyszelmenc lakosai azóta csupán szögesdróton keresztül láthatták egymást, és igen nagy kerülőt kellett tenniük ahhoz, hogy személyesen találkozzanak, elbeszélgessenek.

Gajdos István parlamenti képviselő, az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség elnöke többször is interpellált a sok-sok embert fájoan érintő kérdésben Ukrajna törvényhozásában, tárgyalt az ügyben például Csáky Pállal, Szlovákia miniszterelnök-helyettesével is. Szorgalmazta Európa egyik utolsó szögesdrótkerítésének lebontását az országos szövetség elnöksége is.

A múlt pénteken végre megtört a jég: ünnepélyesen megnyitották a határátkelőt, amelyen keresztül gyalog vagy kerékpáron látogathatják egymást a két Szelmenc lakói. A nagyszabású rendezvényre – amelyen részt vett Gajdos István, az UMDSZ elnöke is – számos illusztris vendég érkezett, így az ukrán kormány képviselőjében Viktor Baloga, a katasztrófavédelmi minisztérium vezetője; szlovák részről Csáky Pál, a szomszédos ország miniszterelnök-helyettese, aki annak a véleményének adott hangot, hogy a határátkelő gazdaságilag is húzóerő lesz, mindkét állam polgárainak előnyére szolgál majd.

– Ne menjünk vissza a múltba, nézzünk a jövőbe – kezdte köszöntőjét Illár József, a Kiszszelmenci Községi Tanács elnöke, aki örömét fejezte ki, hogy végre megnyílt a határátkelő.

Tóth Lajos, Nagyszelmenc polgármestere szintén méltatta a jelentős eseményt. Mint mondta, szebb karácsonyi ajándékot nem is kaphattak volna a kis- és nagyszelmenciek.

Az ünnepség legszebb pillanatai következtek ezután: Viktor Baloga és Csáky Pál átvágták az avatószalagot.

Néhány perc telt el, és Nagyszelmenc irányából meghatott emberek lépték át a határt, hogy végre magukhoz ölelhessék szeretteiket.

Juhász Margit (az alábbi képen) Nagyszelmencen él s nagyon várta már a boldog találkozást unokahúgával, Iván Sándornéval, aki viszont kisszelmenci lakos.

– Milyen érzés ennyi év után átlépni a falu másik felébe? – kérdeztem Margit nénit.

– Nagyon jó. Én még soha nem voltam ideát, s most, hogy ez megadatott, kimondhatatlan öröm tölt el. Mindig csak hírből hallottam, hogy milyen ünnepségre készülnek a rokonaim. Számos szép családi összejövetelen nem lehettem ott. Egy biztos: szebb karácsonyi ajándékot még az életben nem kaptam, mint most, hiszen nincs annál szebb, jobb dolog a világon, mint testvérünket magunkhoz ölelni.

Nagy előrelépés a határnyitás, de nekünk, kisszelmencieknek igen borsos árat kell fizetnünk a szlovák vízumért, hogy mi is meglátogathassuk szeretteinket – mondta egy kicsit elszomorodva Iván Sándorné.

P.S.: Mint ahogy beszélgetőpartneremtől is hallottuk, a dolognak „csak egy” szépséghibája van: a nagyszelmenciek vízum nélkül, ezzel szemben a kisszelmenciek a nem éppen olcsó szlovák vízum bemutatásával vehetik igénybe a határátkelőt. Kántálni is csak így mehettek volna...

Hegedűs Csilla, *Ukrajnai Magyar Krónika*, 2005. 12. 28.

33/5

ELSŐ NAPI BÉLYEGZŐ: SZELMENC

Zelei Miklós riportja (részlet)

A kidíszített EU-szabványos határállomás kisszelmenci térfelén olyan százötvenen lehetünk. Körülbelül három civilre jut egy egyenruhás: a határátkelő munkahelyteremtő beruházás, naponta reggel nyolctól este nyolcig kell ellenőrizni és bélyegezni az útleveleket, vámkezelni a szatyrokat. A határállomás minden nap tizenkét óra hosszat tart nyitva. Közép-Európában azonban minden megbukik, még ez is.

Kisszelmencen Kijev szerint megy hivatalosan az idő. Amikor ott reggel nyolc van, a közép-európai óra szerint járó Nagyszelmencen még csak hét. A határjárókat Kisszelmencről hiába engedik ki, mert Nagyszelmencre be majd csak egy óra múlva engedik őket. Amikor a másfél méterre lévő másik nyolc óra szerint is kinyit a határ.

Ugyanez a játék este.

Kisszelmenc este nyolckor becsuk, Nagyszelmencen ekkor azonban még csak este hét van. Aki tehát este nyolcig akar Szlovákiában maradni, annak hétkor kell hazaindulnia! És ugyanígy fordítva. Amikor Nagyszelmencen reggel nyolckor kinyit a határ, Kisszelmencen már egy órája nyitva van. És amikor a nagyszelmenci óra elüti az este nyolcat, a kisszelmenci már kilencet kongat. Az időeltérés miatt a legszűkebb a lehetséges tartam: a napi tizenkét óra hosszat nyitva tartó határ csupán napi tíz órában átjárható.

De egyelőre még zúg az ünnep. Egymásba font ukrán-szlovák nemzetiszínű szalag zárja el az utat. Mikrofonból szól az ukrán himnusz, utána a szlovák. A magyar majd csak fakultatíve fog elhangzani a nagyszelmenci művelődési otthonban, amely egyúttal a község háza is.

Itt jön Öcsi, a kovács, vagyis Mitro Ambrus, Kisszelmenc lakosa, akinek csak eredeti mestersége a kovácsság, mert az időtlen munkanélküliségben megtanulta szinte az összes kézműves szakmát, s megélhetéséért minden munkát elvállal.

– Ezelőtt két nappal a Kossuth rádióban hallottam, hogy itt ma határnyitás lesz – mondja.

– Helyi tájékoztatás?

– Az nincs. Vízumom sincs Szlovákiába. Nagyon drága. Épp elég az útlevelet kiváltani. De máma állítólag vízum nélkül is át fognak minket engedni Nagyszelmencre.

Felhangzanak a határnyitó beszédek. Teljes a zűrzavar, hogy ki milyen nyelven szóljon.

(...)

A falu népe eközben gyülekezik tovább. Többségük egy kicsit egykedvűen várja, hogy hatvan év után megszűnjön ikerfalujuk zsákutcáléte, és arról beszélgetnek, hogy épp az öregek azok, akiknek még volnának emlékeik a túloldali családi és baráti kapcsolatokról, nekik viszont pénzük nincs, hogy útlevelet váltsanak, és vízumot üttessenek bele.

Teljes a zűrzavar itt, az Európai Unió határán is, ahol ukrán és angol nyelvű tábla üdvözli Kisszelmenc és vidéke magyarjait, akik azonnal türelmetlen sorrá duzzadnak a kisablak előtt. Két kisablak van, két munkahellyel, de tekintettel a nagy napra, csak az egyik mögött ül útlevéltelkező: Olena Simkovics.

– Valakit elfelejtettek meghívni! – magyaráz két előttem várakozó férfi.

– És pedig kit? – szólok bele a beszélgetésükbe.

- Aki húzta a határt. Innen pár kilométerre, Kistégláson lakik most is, a mi falunkban. Ide nősült, falunkbeli magyart vett el. Már több mint nyolcvanéves, Fjodor Leonyidovics Kurbatov alezredes. Tatár vagy üzbég. A Kurbatov nem orosz név. Ő húzta ilyen cikkcakkosan a határt, negyvenötben. Vagy negyvenhatban? Berúgott, és akkor, ahogy ment a lova, úgy ment a határ is. Május 9-én meg a hadsereg napján ma is kapja az üdvözlőlapokat a hadkiegészítő parancsnokságtól.

(...)

A senkiföldjén Kis- és Nagyszelmenc között Öcsi toporog, a kovács:

– Nálunk az ukrán kiengedett, de vízum nélkül a szlovák meg nem enged be!

Unió útlevellemel török előre az egyfalu másik országába, ahonnan szlovák egyenruhás magyar nemzetiségű, magyarul beszélő közegek taszigálják vissza a szlovák vízum nélkül gyalogló magyarokat.

(...)

Holott a határ túloldalán néhány nagyszelmenci ingyen kínálja a forralt bort, ingyen kenyeret, ingyen töpörtyűt, ingyen kuglófot ad, mintha kisszelmenci falubelijeik menekültek volnának.

(...)

Még szerencse, hogy a határnyitási ünnep folytatódni fog: Csáky Pál bejelentette, hogy a karácsonyi váratlan nyitást követően május végén, június elején jól szervezett falunap lesz Szelmencen, amelyre mindenkit meghívna, aki tett valamit a határnyitásért, és százezer korona hozzájárulást ígért. Előzőleg, szűkebb társaságban, még százötvenezret emlegetett...

Van részeredmény: egy határátkelő, amelyen még nem is olyan könnyű átmenni. Miközben a cél már ma sem lehet más, mint hogy ez a határállomás is tűnjön el, ahogy az Atlanti-óceántól kelet felé haladva fokozatosan légiesednek, s válnak a határok láthatatlanná.

Forrás: Élet és Irodalom, 50. évf. 2006. 1. sz.

33/6
TUDÁSPRÓBA

EGYÉNI FELADATLAP

Válaszolj írásban a következő kérdésekre!

1. Mikor csatolták el Szelmencet Magyarországtól? Melyik országhoz került?

.....

2. Mikor került vissza a falu Magyarországhoz?

.....

3. Mikor vágták ketté, és melyik két ország része lett?

.....

4. Mely országokhoz tartozik most Kis-, illetve Nagyszelmenc?

.....

5. Tagja-e Szelmenc az Európai Uniónak?

.....

33/7

ÉRTÉKELŐ LAP

Fejezd be a következő mondatokat!

Szelmenc történetéből azt tanultam, hogy...

.....

.....

.....

.....

A foglalkozást hasznosnak tartottam, mert...

.....

.....

.....

.....

A foglalkozáson az tetszett, hogy...

.....

.....

.....

.....

A foglalkozáson az nem tetszett, hogy...

.....

.....

.....

.....

